

90-LETNICA DR. JOSIPA MALA

Na današnjo skupščino delegatov vseh slovenskih muzejev in udeležencev tega uvodnega slavlja, smo povabili starosto slovenskih - in morda jugoslovanskih - muzealcev dr. Josipa Mala, ki je včeraj dne 22. decembra praznoval visok življenski jubilej 90 letnico (roj. 22.12.1884 v Pečah pri Moravčah). Čilega in neumornega ter dolgoletnega dejavnika na muzeološkem področju (službo v Deželnem muzeju je nastopil 15.11.1909) smo povabili z željo, da mu ob tem izrečemo naše prisrčne čestitke in najboljše želje.

Za njegove zasluge smo mu dali naše najvišje strokovno priznanje: Valvasorjevo nagrado, ki je podeljuje Skupnost muzejev Slovenije. Pri tem komisije ni vodilo število let, marveč resnične zasluge, ki jih ima dr. Josip Mal za naše kulturno izročilo. Kot kustos in ravnatelj Narodnega in Mestnega muzeja je v skoraj 40-letnem delovanju opravil zaznavne naloge. Gotovo je tudi njemu samemu kot zgodovinarju med deli najljubša njegova zgodovina Slovencev, kjer je Grudnovo zamisel tihotajno depolnil prav z vključevanjem muzejskih dokazil in postavil tako temelje naši kulturni zgodovini. S teh gledišč moramo omeniti druge njegovo uspešnico - Stara Ljubljana in njeni ljudje, ki je izšla leta 1957 in v kateri je živo obudil preteklost slovenske metropole. Toda ni se ustavil samo pri tem. V Slovenskem Poročevalcu je takoj po vojni izšel njegov prevod Paola Santonina, ki živopisno in mestoma celo šegavo riše podobo življenja naših prednikov v 15.stoletju. Tu sem lahko uvrstimo tudi njegovo z vso znanstveno akribijo napisano razpravo o ustoličevanju koroških vojvod (Kontinuiteta slovenske karantanske kneževine, Celje 1949), v svetovnem merilu edinstveno pričevanje o demokratični miselnosti pri izvolitvi ljudskega zastopnika, kakor nam ga izpričujejo listine iz naše narodne davnine srednjega veka.

Svoje širše politično gledanje in navezanost na južnoslovensko bratstvo dokazuje njegova - če se ne motim - prva samostojna knjiga Umetnost pri Srbih, Hrvatih in Slovencih, kjer je strnil vedenje o likovnem izročilu južnih Slovanov in ga vključil v istočasna svetovna umetnostna dogajanja. Ta njegov svetovni nazor dokazuje tudi razprava Uskoške selitve in slovenske pokrajine, ki je izšla v Beogradu 1924.

Nam kot muzealcem pa se je zapisal po strokovni plati kot urednik Glasnika muzejskega društva za Slovenijo, kjer je strnil stoletno delo in društvena prizadevanja v uvodnem članku k jubilejni številki glasila, objavljeni leta 1939. Dodatno k temu moramo omeniti Vodnik po Narodnem muzeju (Ljubljana 1931), eno prvih del te vrste napisanih v slovenščini in Vodnik po ljubljanskem mestnem muzeju (Ljubljana 1939) ter ostala bibliografija, ki obsega skoraj 500 enot.

Poseben pudarek pa daje njegovemu muzeološkemu delu skrb za materialna pričevanja o kulturni dediščini slovenskega prostora. Ne gre prezreti, da je slavljeneč s svojim energičnim nastopom preprečil odvoz umetnim in arheoloških predmetov takoj po prvi svetovni vojni. Nam vsem so poznane zasluge dr. Mala pri ohranitvi značilnih skupin predmetov arheološke zbirke grofinje

Mecklemburške, njegova iznajdljivost pri zavarovanju zbirke staroga orožja iz građu Puchenstein pri Dravograđu, Szaparijeve graščine v Murski Soboti, Strahlove zbirke v Škofji loki itd., itd. Vse to priča o njegovi neumorni skrbi za dokazila naše narodne samobitnosti, zgodovine, narodopisja, arheologije in muzeologije nasploh.

Spričo tega menim, da je prav, da smo se spomnili 90 letnice slavljenca dr. Josipa Mala in v bežnem pregledu orisali najbolj pglavitne prvine njegovoga bogatega in delovnega življenja ter da mu v imenu vseh nas in ostalih sodelavcev v slovenskih muzejih zaželimo še naprej obilo zdravja ter da mu iz srca voščimo z lapidarnimi latinskimi besedami ad multos annos!

Peter Petru

NJEGOŠEVI SIMBOLI - MEDALJON

Specifičan Spomenik Njegošu u "malom"

Uz Njegošev Mauzolej na Lovćenu, te galerije: likovnih, primijenjenih i naivnih umjetnosti, galeriju radnika slikara kao i biblioteku, što je realizirana kroz akcije "Umjetnici Jugoslavije Njegošu", Spomen Njegoševu medalju, zlatne medaljone i Monografiju "Njegoš".

CETINJE je ovih dana postalo bogatije sa još jednim vrijednim "suvenirom" - dvostranim medaljonom, sa originalnim Njegoševim simbolima.

Ovaj medaljon, koji ima i ulogu žetona, predstavlja originalno i zanimljivo tekstualno i likovno rješenje.

Prva strana medaljona posvećena je Njegošu: Na njoj se nalazi Njegošev lik u cjelini u crnogorskoj narodnoj nošnji. Ovaj Njegošev lik u odnosu na dosadašnje, gdje se obično davao samo gornji dio tijela, ima dosta monumentalno značenje. Desna ruka je oslonjena na pojas, što je inače jedna od karakteristika Njegoševih. Na ovoj strani je i natpis: "Petar II Petrović Njegoš" godina rođenja i godina smrti (1813-1851), te jubilara 1974 godina. U lijevoj ruci Njegoš drži, jednu vrstu papira, povelju, knjigu.

Po dosadašnjoj opštoj ocjeni, druga strana medaljona predstavlja posebno interesantno likovno i tekstualno rješenje: Kružno je tekst: "Blago tome ko do vijek živi imao se rašta i roditi", a ispod toga u gornjem dijelu piše: "Gorski Vijenac", dok se ispod toga nalaze u reljefu konture sa vrhom Lovćena, na kojem je lagano ukomponiran novi mauzolej.

Preko čitave sredine medaljona nalazi se original Njegošev potpis, a ispod potpisa državnički pečat, koji također ima iz ondašnjeg vremena posebno vrijedno likovno značenje. Na pečatu je tekst: "Praviteljstvujušćega senata crnogorskoga", kao tadašnje najviše zakonodavne vlasti (skupštine) Crne Gore. Ovaj potpis i pečat Njegoš je stavio na jednom Pasošu (Pasport)